

УДК 322.122

DOI [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4\(56\).269594](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4(56).269594)

ВНУТРІШНІЙ І ЗОВНІШНІЙ ВИМІРИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Агафонова Г. С.,

кандидат політичних наук, доцент,

доцентка кафедри політології та міжнародних відносин

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ORCID ID: 0000-0002-4909-2546

Ірха К. О.,

кандидат політичних наук,

доцентка кафедри політології та міжнародних відносин

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ORCID ID: 0000-0002-2850-2059

politirha@gmail.com

Проаналізовано політико-правові умови реалізації співробітництва громад: як внутрішнього (між територіальними громадами), так і міжнародного (з регіонами та населеними пунктами закордоння). Встановлено, що дія норм Закону України «Про співробітництво територіальних громад» вимірюється майже 900 договорами про такі взаємодії. Предметний аналіз цих документів дозволив виокремити напрямки співробітництва громад – сервісні, комунальні, інфраструктурні та енергоефективні. Щодо перешкод на шляху такої співпраці, то вони зумовлені недостатнім рівнем компетентності місцевих управлінців, значною диспропорцією бюджетів територіальних громад, проблемами співвідношення впливів органів державної влади та органів місцевого самоврядування рівня району та регіону, недостатнім рівнем розвитку місцевих ініціатив тощо. Констатовано, що виходом із суперечливих ситуацій мають бути удосконалення законодавства, об'єктивні судові рішення, вчасна кваліфікована медіація конфліктів, договірне вирішення проблем.

Апельовано до законодавчо врегульованої повноважності органів місцевого самоврядування вести міжнародну діяльність. Вказано, що такі можливості регулюються і окремими угодами між Україною та іншими країнами, які почали укладати ще з початку 1990-х. Переважно йдеться про транскордонне співробітництво та співпрацю між містами-побратимами. У контексті євроінтеграції України кут уваги регіонів зосереджено на питаннях залучення зовнішніх інвестицій, донорської допомоги, грантів від інституцій ЄС та спільних проєктів з закордонними партнерами. Доведено, що чинник російської військової агресії зумовив переорієнтацію спрямування міжнародного співробітництва громад з культурного, просвітницько-інформаційного та екологічного на гуманітарне та інфраструктурне, які повністю підпорядковані потребам воєнного часу.

Ключові слова: територіальна громада, співробітництво територіальних громад, децентралізація, місто-побратим, місцеве самоврядування, транскордонне співробітництво, інвестиційний потенціал.

Постановка проблеми. Реформа децентралізації влади в Україні та усі супутні процеси – утворення об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), нове районування країни – зумовили появу додаткових викликів та потреб для системи місцевого самоврядування (далі – МСВ). Територіальні громади, які об'єднали кілька населених пунктів, одночасно мали налагоджувати взаємодії всередині структури та запроваджувати практики співробітництва з іншими ОТГ. Останній аспект набув особливої актуальності для реалізації інфраструктурних проєктів, позаяк спільні дії тут оперативніші

за очікування вирішення питань на центральному рівні. Дослідивши ж законодавство, яке регулює діяльність органів МСВ, з'ясуємо, що ті мають повноваження здійснювати й міжнародну діяльність, ефективність якої вважаємо одним із мірил спроможності територіальних громад.

Метою статті є встановлення змісту та напрямків співробітництва територіальних громад як між собою, так і з закордонними інституціями, а також з'ясування впливу російсько-української війни на ці процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зрозуміло, що проблематика співробітництва територіальних громад набула особливої актуальності з початку активного етапу децентралізаційної реформи. Їй присвячено наукові пошуки та галузеві експертизи Є. Бородіна, К. Васьківської, В. Загурської-Антонюк, Т. Лозинської, О. Незбицької, М. Сюська, І. Шумляєвої та ін. Також до предметного поля досліджень включено питання інвестиційної привабливості ОТГ (І. Андрейчук, С. Білоус, С. Васильченко, П. Жук, М. Конкольняк, Г. Лещук, Л. Михайлишин, З. Сірик та ін.) та їхнього транскордонного співробітництва (О. Богородецька, Н. Гончаренко, Л. Гусь, Н. Коцан, І. Соболев, І. Тимченко, В. Химинець тощо). Окремо акцентуємо напрям співпраці територіальних громад з містами-побратимами, їхню специфіку під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Інституціональним підґрунтям реалізацію напрямків співробітництва між ОТГ, у першу чергу, забезпечують норми Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 р. (Закон України «Про співробітництво територіальних громад», 2014), тобто від часу запуску децентралізаційної реформи. Закон у повній мірі дає роз'яснення, хто, як і з якою метою може здійснювати співробітництво від імені зацікавлених територіальних громад. Більше того, власні зацікавленість і інтереси є рушіями таких процесів, тобто співробітництво має бути добровільним і взаємовигідним для учасників.

Розвиток співпраці з іншою громадою має спонукатися ініціативою мешканців громади, а це актуалізує процедуру громадських слухань і зборів як актів прямої демократії, а ще включення таких напрямків діяльності ОТГ до їхнього статуту, який як акт тієї ж локальної демократії теж ухвалюється населенням. Така точка зору може виглядати дещо нав'язливою – такою, що не достатньо обґрунтовано підштовхує громади до спільної взаємодії. Насправді ж, у своїй візії ми артикулюємо, по-перше, до недостатності досвіду громад у визначенні пріоритетів своєї діяльності, по-друге, – до ризиків ігнорування тих проблем, які є спільними для територій без прив'язки до меж ОТГ.

Станом на початок листопада 2022 р. практика укладання договорів про співробітництво між територіальними громадами вимірюється 879-ма такими документами, серед яких фігурують усі запропоновані Законом форми (Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад, 2022). Щодо предмету договорів, то їх можна розподілити за такими напрямками:

- сервісні: щодо функціонування ЦНАПів та мобільних ЦНАПів, центрів первинної медико-санітарної допомоги, реєстрації транспортних засобів, видачі номерних знаків та водійських посвідчень, надання послуг у сфері ЖКГ, утворення місцевих пожежних команд та ін.;
- комунальні: утримання спільних комунальних підприємств і установ (школи, дитячі садочки, спортивні бази), інфраструктурних об'єктів, водогонів тощо;
- інфраструктурні: ремонт доріг, реконструкція об'єктів спільної комунальної власності, відновлення берегоукріплень, водозахисних дамб, будівництво полігонів для ТПВ та створення комплексної системи поводження з ТПВ, запуск мережі високошвидкісного інтернету, формування спільної мережі газопостачання та под.;
- енергоефективні: впровадження посад енергоменеджерів, відкриття шкіл з енергоефективності, реконструкція котелень з дотриманням норм енергоефективності, встановлення пластикових вікон, впровадження інших енергоефективних технологій тощо.

Зауважимо, що кількість договорів про співробітництво між громадами не корелюється з кількістю ОТГ в області. Відтак робимо висновок, що переважають у формуванні таких співвідношень не кількісні, а якісні показники – мотивація, ініціативність, спільні інтереси тощо.

Можливості гармонізувати відносини між громадами та задовільнити спільні потреби через встановлення договірних відносин, з одного боку, досить широкі і інституціонально забезпечені. Однак цей факт не унеможливує виникнення конфліктних ситуацій між ОТГ, які переважно стосуються встановлення меж територій, фінансових питань та галузі соціального захисту населення. Сам процес створення об'єднаних територіальних громад був конфліктогенним: громади об'єднували штучно, ресурси розподіляли не завжди прозоро... Часто предметом конфлікту ставали відносини між районним рівнем та ОТГ, позаяк повноважність районних рад та адміністрацій й надалі залишається остаточно не визначеною. Вважаємо, що вирішити суперечливі ситуації можна не лише законодавчим втручанням, адже це доволі тривалий процес, а й об'єктивними судовими рішеннями, вчасною кваліфікованою медіацією конфліктів та шляхом договірного владнання проблемних питань.

Глобалізаційний контекст та впровадження євроінтеграційних практик зумовив увагу до можливостей співробітництва схожих інституційних форм різних держав світу – по суті, громад в Україні

та за кордоном. Згідно з положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування», його органи наділені повноваженнями вести міжнародну діяльність. Але звернімо увагу на більш давні документи, – з 1990 р. Україна уклала понад 800 угод про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво, які охоплюють усі області та їхні громади, що відтоді були пов'язані договірними партнерськими відносинами з громадами Польщі, Литви, Естонії, Грузії, Чехії, Болгарії, Ізраїлю, Латвії, ФРН, Греції, Хорватії, США, Канади, Словаччини, Молдови та інших держав (Рее-стр міжрегіональних угод, 2022). Окрім угод, які встановлювали партнерські відносини, дружбу та співробітництво, були й ті, що конкретизували повноваження у здійсненні спільної діяльності щодо: комунальної сфери, прикордонної торгівлі, захисту навколишнього середовища, науково-технічних та гуманітарних питань, охорони культурної спадщини тощо. Безумовно, особливої ваги сторони надавали перспективам оптимізації транскордонного співробітництва.

Щодо інституціоналізації транскордонного співробітництва доцільно звернутися до Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, який у 2012 р. ратифікувала Верховна Рада України (Протокол, 2012). Документом передбачено участь в об'єднаннях країн, які не є членами Європейського Союзу, але є учасниками Ради Європи і які ратифікували Рамкову конвенцію та додаткові протоколи до неї. Так, територіальні громади можуть утворити орган транскордонного співробітництва у формі «об'єднання єврорегіонального співробітництва» на території держав – членів Ради Європи. У національному законодавстві діють норми Закону «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р., де його метою визначено формування добросусідських відносин та поглиблення взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, що сприяє спільному вирішенню завдань місцевого та регіонального розвитку, на основі таких принципів, як повага до внутрішніх справ держав, прав людини та її основоположних свобод, до державного суверенітету, територіальної цілісності та непо-рушності кордонів держав, взаємовигідне співробітництво, урахування під час укладення угод про транскордонне співробітництво повноважень суб'єктів та прав учасників транскордонного співробітництва, узгоджене усунення політичних, економічних, правових, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці (Закон України «Про транскордонне співробітництво», 2004). Важливо, що у вказаному Законі серед органів транскордонного співробітництва названо й виконавчі органи місцевого самоврядування та структурні підрозділи місцевих органів виконавчої влади. Тобто це ще один напрямок функціональних взаємодій органів МСВ.

Структурами, які здійснюють загальну координацію транскордонного співробітництва у різноманітних сферах, є єврорегіони, європейські об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС), об'єднання єврорегіонального співробітництва. Прикладами участі України у таких інституціях є функціонування ЄОТС з обмеженою відповідальністю ТИСА, якому вже шість років. З часу заснування ЄОТС ТИСА реалізувало 10 малих проєктів та два великі – REVITAL I з дослідження комплексної системи моніторингу басейну р. Тиса у смт Солотвино з бюджетом 1,2 млн євро та «ZeroWaste: Нуль відходів: теорія для всіх, практика для кожного у транскордонному регіоні» з бюджетом у 5,5 млн. євро (Закарпатська делегація взяла участь, 2021). На прикладі взаємодії області Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина) та Закарпатської області (Україна) запроваджено Стратегію управління відходами до 2030 р. У 2022 р. ЄОТС ТИСА спільно з Генеральним консульством Угорщини в м. Ужгород організувало літній відпочинок для дітей захисників України. Щодо єврорегіонів, то з 1993 р. на території України їх створено вже дев'ять («Буг», «Нижній Дунай», «Карпати», «Верхній Прут», «Дніпро», «Слобожанщина», «Ярославна», «Чорноморський», «Донбас»), і всі вони пов'язані із організацією спільних проєктів в межах прикордонних громад. Щоправда, на нашу думку, чотири з вказаних регіонів, втратили будь-які перспективи співпраці з українською стороною, позаяк пов'язані з територіями країни-агресора.

З моменту підписання політичної, а особливо економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та країнами Європейського Союзу, кут уваги регіонів зосереджено на питаннях зовнішніх інвестицій, донорської допомоги, грантів від інституцій ЄС та под. Інвестиційна привабливість громад стала частиною стратегій їхнього розвитку, а її рівень часто пов'язують з просуванням курсу європейської інтеграції України. Зазвичай науковці визначають інвестиційний потенціал територіальної громади як сукупність ресурсів та можливостей (природно-ресурсних, соціальних, фінансово-економічних, інституційно-управлінських тощо), які є об'єктом управління з боку органів влади територіальної громади, спрямованого на залучення інвестиційних ресурсів для вирішення проблем територіального розвитку (Жук П., Сірик З., 2017). Переконливим аргументом на користь розвитку двосторонніх взаємодій між громадами та закордонними партнерами, зокрема в межах партнерських відносин, є показники залучення прямих інвестицій в розрізі розподілу за областями у 2021 р. За даними Національного банку України, наприкінці 2021 р. прямі інвестиції в Україну перевищили 62 млрд дол. США. Порівняно з 2015 р., обсяг прямих інвестицій виріс в усіх областях, окрім Одеської, Черкаської та Харківської, а близько 70% такого фінансування надходило з країн Європейського Союзу (Прямі іноземні інвестиції в регіони України, 2022).

На сьогодні Україна має успішні кейси реалізації громадами інвестиційних проєктів, серед яких досвід Вінницької області та м. Вінниця (залучено близько 4,5 млрд грн, втілено 34 інвестиційні проєкти, забезпечено понад 3 тис. нових робочих місць), Полтавської області та м. Кременчук (зосереджено 244 інвестиційних підприємств, які акумулюють вкладення із 43 країн світу), Запорізької області та м. Мелітополь (абсолютна більшість ОТГ Запорізької області мають власні стандартизовані інвестиційні паспорти, які вони самостійно розповсюджують під час заходів, у яких беруть участь), Івано-Франківської області та м. Івано-Франківськ (у 2018 р. місто посіло 2-ге місце серед обласних центрів України (у розрахунку на одну особу залучено 1953,9 дол. США прямих інвестицій), а в рейтингу прозорості інвестиційного сектору серед 100 найбільших міст України за версією Transparency International Івано-Франківськ посів 1-ше місце) (Кейс-стаді «Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях», 2020).

Вже можна говорити про пріоритетні і досить робочі напрямки залучення інвестицій в громади – енергоефективність та індустриальні парки. Є й цілком зрозумілі правила гри для ОТГ: створити режим найбільшого сприяння для інвестора, сприймати його як бажаного партнера, ризики якого треба мінімізувати, зокрема упорядкуванням усієї документації ОТГ, розробкою відповідної інвестиційної стратегії тощо. Загалом в державі створено політико-правові умови для інвестиційної діяльності, а це Закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів», а також роз'яснення Мініюсту щодо стану та перспектив інвестиційного законодавства. Водночас, гарантій не створено для місцевого самоврядування, передусім тим, що законодавство обмежує їхню суб'єктність у формуванні взаємовідносин з інвесторами, адже лише побіжно згадує громади та їхніх офіційних представників у перелічених законах.

Фаза повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації на територію України, яка почалася 24 лютого 2022 р., вплинула на формат міжнародного співробітництва на рівні регіонів. Якщо раніше йшлося про локальні проєкти культурного, просвітницько-інформаційного та гуманітарного спрямування, точкові екологічні ініціативи, систематичне проведення днів добросусідства та под., то зараз контекст поглиблення таких взаємодій повністю підпорядкований потребам і проблемам війни. Йдеться про специфічні види допомоги, яку отримує Україна і українські громадяни, котрі через активні бойові дії були вимушені тікати за кордон, і про порядок денний дипломатичних комунікацій. Щодо останнього, то риторика теж зазнала змін: у ній з'явилася позиція – не лише урядів країн, але й окремих посадовців, представників громад тощо.

Свого часу російська агресія зумовила скасування статусу міст-побратимів для населених пунктів країни-агресора, у тому числі й за кордоном. Станом на квітень 2022 р., понад 150 міст у світі вже розірвали відносини з російськими містами-побратимами (Понад 150 міст у світі вже розірвали відносини з російськими містами-побратимами, 2022). Зі свого боку, Україна апелює до принципів самоврядності регіонів держав-партнерів з тим, щоб місцеве самоврядування всього світу об'єднало свої зусилля і вимагало від політиків кожної країни прийняття жорстких рішень, котрі б допомогли зупинити російську агресію, припинити і покарати воєнні злочини, які Росія продовжує чинити в Україні. Зокрема, з таким зверненням до міжнародної спільноти апелював міністр розвитку громад і територій України О. Чернишов (Міжнародний марафон місцевого самоврядування, 2022). Серед тез, озвучених представникам місцевого самоврядування зарубіжжя українською стороною, як локальні вимоги – долучитися до звільнення полонених представників МСВ, продовжити припинення зв'язків та партнерських відносин з російськими містами-побратимами, так і загальнодержавні заклики – закрити небо над Україною, посилити економічні санкції проти країни-агресора, наростити обсяги наданої Україні зброї тощо.

Діалог з партнерами зафіксував підтримку зарубіжних представників місцевої влади, які однак апелюють до власної повноважності у межах чинного законодавства своїх держав. Серед досягнутих домовленостей – погодження пропозиції «про колективні письмові звернення українських мерів і мерів інших країн до урядів, парламентів на підтримку України і зупинення війни» (Міжнародний марафон місцевого самоврядування, 2022). Реалії сьогодення призвели до зміни формату співпраці українських міст з зарубіжними містами-побратимами і містами-партнерами. За визначенням О. Богорудецької, побратимське партнерство – це суспільно-політичне явище, яким передбачено дружні, рівноправні, довгострокові відносини, що реалізуються в інституціоналізованій і неінституціоналізованій формах між територіальними громадами різних країн (суб'єкти перших – найчастіше органи місцевого самоврядування й громадські організації) у сферах, які становлять взаємний інтерес для зміцнення співпраці та дружби між народами, а також обміну досвідом у розв'язанні соціально-економічних й інших проблем (Богорудецька, 2015). Дослідниця у своїй кваліфікаційній роботі вказувала на актуальність трьох типів побратимського співробітництва: як політичного інституту, політичного процесу та політико-культурної комунікації (Богорудецька, 2015).

В умовах війни побратимське співробітництво як політичний інститут функціонує, спираючись на попередньо укладені двосторонні угоди, як політичний процес втілене передусім гуманітарними місіями від регіону до регіону. Тісні контакти та тривалі партнерські стосунки українських міст забезпечили не лише підтримку своїм регіонам, але й сприяли залученню відповідних ресурсів для найбільш постраждалих від російських обстрілів міст і областей, слугуючи для гумвантажів координаційним штабом і транзитною зоною. Наразі запити на допомогу міст-побратимів для українських регіонів починають конкретизуватися, як і пояснення можливостей таку допомогу реалізувати. Йдеться про потребу післявоєнного відновлення населених пунктів, інфраструктури, закладів освіти, медицини та культури тощо.

За інформацією Асоціації міст України, більше 100 українських міст мають сумарно близько 700 міст-побратимів, і ця кількість зростає навіть під час війни – у серпні 2022 р. мер Києва В. Кличко підписав відповідні угоди з міськими головами Осло, Ліона та Марселя. Щодо форматів, як може бути налагоджена взаємодія з містами-побратимами, і на які напрямки співпраці можна розраховувати, виокремимо найбільш затребувані:

- звернення з проханням про допомогу з одночасним запрошенням представників місцевої влади відвідати деокуповане місто чи місто, постраждале від російської збройної агресії. Візити світових лідерів, високопосадовців до України під час війни через унаочнення наслідків сприяє реальному розумінню справ і потреб нашої держави, її громад;
- аргументація підтримки одразу кількох напрямків необхідної допомоги: для внутрішньо переміщених осіб, які перебувають на території України, і тих, що вимушені виїхати за кордон, передусім до міст-побратимів; для інших регіонів країни, які найбільше постраждали від війни; для релюкованих підприємств і бізнесу як важливих суб'єктів стабілізації економіки;
- заклик до зарубіжних органів місцевого самоврядування з вимогою звернутися до урядів своїх країн щодо надання військової та поглиблення дипломатичної підтримки України, посилення санкційного тиску на Російську Федерацію тощо;
- формування і наповнення сегменту контрпропаганди через комунікацію з закордонними громадами, бізнесом, лідерами громадської думки, засобами масової інформації, створення інфоприводів про Україну та под.

З огляду на вже зроблені заяви про наміри, можемо говорити про успішний старт співпраці із залученням міст-побратимів, дружніх держав та їхніх регіонів до повоєнного відновлення населених пунктів України і поточних проєктів у деокупованих містах, селах і селищах.

Через виклики військового стану оцінка міжнародної співпраці регіонального рівня однозначно змінилася. У неї конкретизувався сенс, її ефективність стала відчутнішою і більш наочною. Одні зарубіжні регіони діляться досвідом, інші адвокатують Україну на більш високому державному рівні, треті невпинно відправляють до нашої країни гуманітарні вантажі, четверті забезпечують лікування та реабілітацію наших поранених цивільних і військових, хтось поєднує увесь вказаний функціонал і всі разом підтримують наших біженців. Очевидно, що ідея побратимських міст еволюціонує, її сучасна концепція датована кінцем Другої світової війни, а це означає, що вона не була апробована масштабними військовими подіями.

Відтак російсько-українська війна стимулювала усталене побратимство до переходу від риторики до дії, від концептуальності до конкретики, від підтримки до безпосередньої допомоги. Допомога у вирішенні українських проблем – засіб забезпечити свою країну, її регіони від наслідків війни: її можливого поширення на власні території, засилля біженців, які можуть стати тягарем для економіки, не повернувшись додому, затягування з розв'язанням конфлікту, що призведе до ланцюгової реакції криз в Європі та світові загалом. Наостанок не забуваємо про правило міст-побратимів «Краще маленька допомога, аніж велике співчуття». Цей принцип, сформульований у повоєнній Європі, на рівні співпраці між регіонами різних держав часто є більш дієвим за стурбованість і занепокоєння великих міжнародних інституцій.

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо на актуальності розширення меж сприйняття факту співробітництва між громадами, адже поза новими нормами законодавства громадами й надалі вважаємо мешканців кожного конкретного населеного пункту, які спільно можуть змістовно взаємодіяти, у тому числі й з закордонними інституціями, спільнотами тощо. Схвально оцінюючи створені умови для співробітництва ОТГ всередині країни, акцентуємо потребу комплексного доповнення інституційональної площини для розвитку і поглиблення міжнародних контактів громад щодо: залучення інвестицій та іншої донорської допомоги, реалізації спільних проєктів з містами-побратимами, посилення політико-правової суб'єктності територіальних громад у контексті участі в міжнародних відносинах, зокрема транскордонних. Ці аспекти набувають особливого значення в умовах повсюдної мобілізації світової спільноти на підтримку України у боротьбі проти військової агресії Російської Федерації.

Ahafonova H., Irkha K. Internal and external dimensions of cooperation of territorial communities in Ukraine

The author has analyzed the political and legal conditions of realization of cooperation between communities: inner (between territorial communities) as well as international (between regions and cities abroad). It was established that the effect of the Law of Ukraine «On Cooperation of Territorial Communities» is measured by almost 900 agreements on such cooperation. Subject analysis of these documents allowed to single out the directions of cooperation of communities – service, communal, infrastructural and energy effective ones. The obstacles which hinder such cooperation are conditioned by the insufficient competency level of local governmental officials, significant disproportion of the budgets of territorial communities, problems of correlation of the influence of local public authorities and local self-government bodies at the level of district and region, insufficient level of development of local initiatives and so on. It is stated that the way out of the controversial situations should be improvement of legislation, objective court decisions, timely qualified mediation of conflicts, contractual solution of problems.

It is appealed to the legally regulated authority of local self-government bodies to conduct international activities. It is indicated that such opportunities are regulated by separate agreements between Ukraine and other countries which began to be concluded in the early 1990-ies. It is mainly about cross-border collaboration and cooperation between twin cities. In the context of European integration of Ukraine the angle of attention of the regions is focused on the issues of attracting foreign investments, donor assistance, grants from EU institutions and joint projects with foreign partners. It is proved that the factor of russian military aggression has led to the reorientation of the direction of international cooperation of communities from cultural, educational, informational and environmental to humanitarian and infrastructural, which are completely subordinated to the needs of wartime.

Key words: territorial community, cooperation of territorial communities, decentralization, sister cities, local self-government, cross-border cooperation, investment potential.

Література:

1. Богородецька О. *Співробітництво між містами-побратимами України і Польщі у контексті європейської інтеграції*. Дис. на здобуття наук. ст. к.політ.н. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. 232 с.
2. Жук П., З. Сірик. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 16–22.
3. Закарпатська делегація взяла участь у відзначенні 5-річчя діяльності ЄОТС ТИСА. *Закарпатська обласна рада: Офіційний вебсайт*. 2021. URL: <https://zakarpatt-rada.gov.ua/zakarpatska-delehatsiia-vziala-uchast-u-vidznachenni-5-richchia-diialnosti-yeots-tysa/>
4. *Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р.* Верховна Рада України: Офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>
5. *Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 р.* Верховна Рада України: Офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
6. Кейс-стаді «Впровадження інвестиційних інструментів на регіональному та муніципальному рівнях». *Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст»*. 2020. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf
7. Міжнародний марафон місцевого самоврядування об'єднав більше 1000 муніципалітетів з 35 країн. Діалог продовжать. *Децентралізація: Офіційний вебпортал*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14792>
8. Понад 150 міст у світі вже розірвали відносини з російськими містами-побратимами. *Децентралізація: Офіційний вебпортал*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14999>
9. *Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва*. Верховна Рада України: Офіційний вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text
10. Прямі іноземні інвестиції в регіони України. *VoxUkraine*. 2022. URL: <https://voxukraine.org/pryami-inozemni-investytsiyi-v-regiony-ukrayiny/>
11. *Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад*. Міністерство розвитку громад та територій України: Офіційний вебсайт. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/rejestr/>
12. *Реєстр міжрегіональних угод про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво*. Міністерство розвитку громад та територій України: Офіційний вебсайт. URL:

<https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/mizhregionalne-ta-transkordonne-spivrobitnitstv/reyestr-mizhregionalnih-ugod-pro-torgovelno-ekonomichne-naukovo-tehnichne-i-kulturne-spivrobitnitstvo/>

References:

1. Bohorodetska, O. (2015). *Spivrobitnytstvo mizh mistamy-pobratymamy Ukrainy i Polshchi u konteksti yevropeiskoi intehtratsii [Cooperation between sister cities of Ukraine and Poland in the context of European integration]*. Dys. na zdobuttia nauk. st. kpolit.n. Lutsk: Skhidnoievropeiskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 232. [in Ukrainian]
2. Zhuk, P., Siryk, Z. (2017). Investytsiyni potentsial terytorialnykh hromad: sut poniattia ta pytannia upravlinnia [Investment potential of territorial communities: the essence of the concept and issues of management]. *Rehionalna ekonomika*. 2. 16–22. [in Ukrainian]
3. Zakarpatska delehatsiia vziala uchast u vidznachenni 5-richchia diialnosti YeOTS TYSA [The Transcarpathian delegation took part in the celebration of the 5th anniversary of the TISA EOTS]. (2021). *Zakarpatska oblasna rada: Ofitsiyni vebsait*. URL: <https://zakarpad-rada.gov.ua/zakarpatska-delehatsiia-vziala-uchast-u-vidznachenni-5-richchia-diialnosti-yeots-tysa/> [in Ukrainian]
4. *Zakon Ukrainy «Pro transkordonne spivrobitnytstvo» vid 24.06.2004 r. [Law of Ukraine «On Cross-Border Cooperation» dated June 24, 2004]*. (2004). Verkhovna Rada Ukrainy: Ofitsiyni vebsait. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> [in Ukrainian]
5. *Zakon Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» vid 17.06.2014 r. [Law of Ukraine «On Cooperation of Territorial Communities» dated June 17, 2014]*. (2014). Verkhovna Rada Ukrainy: Ofitsiyni vebsait. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> [in Ukrainian]
6. Keis-stadi «Vprovadzhennia investytsiynykh instrumentiv na rehionalnomu ta munitsypalnomu rivniakh» [Case studies «Implementation of investment instruments at the regional and municipal levels»]. (2020). *Proiekt mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy «Partnerstvo dlia rozvytku mist»*. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/609/Case_Study_PLEDDG_Investments-web.pdf [in Ukrainian]
7. Mizhnarodnyi marafon mistsevoho samovriaduvannia obiednav bilshe 1000 munitsypalitetiv z 35 krain. Dialoh prodovzhat [The International Marathon of Local Self-Government united more than 1,000 municipalities from 35 countries. The dialogue will continue]. (2022). *Detsentralizatsiia: Ofitsiyni vebportal*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14792> [in Ukrainian]
8. Ponad 150 mist u sviti vzhe rozirvaly vidnosyny z rosiiskymy mistamy-pobratymamy [More than 150 cities in the world have already severed relations with Russian sister cities]. (2022). *Detsentralizatsiia: Ofitsiyni vebportal*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14999> [in Ukrainian]
9. *Protokol № 3 do Yevropeiskoi ramkovoii konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy stosovno obiednan yevrorehionalnogo spivrobitnytstva [Protocol No. 3 to the European Framework Convention on Cross-Border Cooperation between Territorial Communities or Authorities regarding Euroregional Cooperation Associations]*. (2013). Verkhovna Rada Ukrainy: Ofitsiyni vebsait. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text [in Ukrainian]
10. Priami inozemni investytsii v rehiony Ukrainy [Direct foreign investments in the regions of Ukraine]. (2022). *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/pryami-inozemni-investytsiyyi-v-regiony-ukrayiny/> [in Ukrainian]
11. *Reiestr dohovoriv pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad [Register of agreements on cooperation of territorial communities]*. (2022). Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy: Ofitsiyni vebsait. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovriaduvannya/reyestr/> [in Ukrainian]
12. *Reiestr mizhrehionalnykh uhod pro torhovelno-ekonomichne, naukovo-tehnichne i kulturne spivrobitnytstvo [Register of interregional agreements on trade-economic, scientific-technical and cultural cooperation]*. (2022). Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy: Ofitsiyni vebsait. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/mizhregionalne-ta-transkordonne-spivrobitnitstv/reyestr-mizhregionalnih-ugod-pro-torgovelno-ekonomichne-naukovo-tehnichne-i-kulturne-spivrobitnitstvo/> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 30.11.2022

Стаття рекомендована до друку 06.12.2022